

Ethnographica: Jornada d'Encontre d'Entitats i Estudiosos de l'Etnologia Catalana

Lluís Calvo i Calvo i
Josep Mañà i Oller

En el marc de l'exposició *Associacions. Societat i cultura civil a Catalunya* (Terrassa, 3 de desembre de 1991-29 de gener de 1992), organitzada per la Secretaria de Difusió Cultural, es va desenvolupar el 18 de gener de 1992 a Terrassa, en els locals del CIC Fundació Privada, *Ethnographica. Jornada d'Encontre d'Entitats i Estudiosos de l'Etnologia Catalana*, patrocinada per la Secretaria de Difusió Cultural i pel Centre de Documentació i Recerca de la Cultura Tradicional i Popular.

Com va indicar la Sra. Gemma d'Armengol, sots-directora de Difusió Cultural, aquesta trobada volia inquirir sobre la comunicació entre *professió* i *afició*, i interrogar-se sobre quines relacions, quin diàleg cal establir avui perquè Catalunya continuï sent capdavantera en una disciplina que ja històricament ha estat el resultat de l'esforç de tothom.

La jornada va estar inaugurada per la Sra. G. d'Armengol; el Sr. Antoni Anguela, cap del Centre de Documentació i Recerca de la Cultura Tradicional i Popular, i el Sr. Lluís Calvo, coordinador de la trobada.

El primer acte de la jornada va ser l'exposició per part del Sr. Llorenç Prats de la ponència, amb voluntat pedagògica i de proposta política, titulada "Professió i afició: el diàleg entre l'antropologia acadèmica i el món no-professional a l'et-

nologia catalana". Després d'una sèrie de precisions conceptuals i metodològiques entorn del folklore, l'etnografia, l'etnologia, l'antropologia cultural i la centralitat de l'antropologia com a disciplina per tractar l'estudi del patrimoni etnològic, el ponent va considerar que el punt clau de trobada de tots aquells que estan interessats en l'etnologia catalana ha d'ésser el concepte de *patrimoni etnològic*, concepte que, d'alguna manera, està plantejant el què, el com i el quan de la realitat precedent i futura de les formes de vida de les poblacions del país. Trencant la imatge de «patrimoni igual a objecte», aquest concepte vol convertir-se, bàsicament, en un instrument de reflexió sobre la nostra cultura, de manera que es converteixi en una eina de llibertat i un element clau per tal de conèixer les identitats col·lectives. Per això, les claus del treball en l'àmbit del patrimoni han de vertebrar-se mitjançant la recerca, la conservació, la difusió i la restitució.

Segons el ponent, els problemes fonamentals es poden concretar en:

1. La formació: en el cas dels acadèmics per estar centrada o ser massa teòrica i/o exotista i en els cas dels «folkloristes» per l'excessiu empirisme.

2. Les actituds corporativistes i els recels entre col·lectius.

3. Manca d'oportunitats,

de mitjans materials i de política orientadora.

4. La recerca d'instruments reals de treball.

Davant d'aquesta situació, les feines a fer amb més urgència serien:

1. Inventariar.

2. Planificar i coordinar.

3. Discriminar plans i subvencions.

4. Política de cara a la formació.

Enfront d'aquests problemes, les mesures concretes per fer serien:

1. Creació d'una legislació específica, clara i contundent, del patrimoni etnològic dins la Llei de patrimoni.

2. La creació d'un instrument polític que tracti el tema seriosament. En aquest sentit, seria adient la creació d'una subdirecció general específica per a Patrimoni Etnològic.

3. Dotacions econòmiques adients.

Després d'aquesta intervenció va tenir lloc una taula rodona, coordinada per Josep M. Pujol. Els aspectes exposats més destacats van estar centrats a l'entorn del tema del «patrimoni etnològic», concepte que fou discutit, per exemple, per Bienve Moya, qui va indicar la conveniència de definir aquest «àmbit» més com a «patrimoni cultural popular i tradicional» que com a «patrimoni etnològic». En aquesta línia de clarificació de l'abast del concepte es va demanar, en aquest cas per part de Josep Martí, una definició més clara del concepte. Així, va indicar que, per exemple, hauria de definir-se amb més precisió què s'entén per «herència cultural», una de les idees bàsiques del concepte de «patrimoni etnològic».

Altres aspectes destacats en aquesta taula van ser:

- * La reclamació de la centralitat de l'Antropologia,

com a ciència totalitzadora, en el tema de "Patrimoni Etnològic".

- * A l'igual que es va plantejar una redefinició del concepte de «patrimoni etnològic», també es va indicar la necessitat d'una redefinició del terme «folklore», el qual hauria de ser entès, sobretot, com l'estudi del context cultural total.

- * La consideració del fenomen de les noves funcions de les manifestacions de cultura popular com a elements de consum lúdic i cultural i com a fenomen comunicatiu i associatiu.

- * La necessitat d'un projecte d'estudi global que impliqui des de les instàncies universitàries fins al més esporàdic i allunyat informant.

- * Es llança una crítica vers els universitaris «antropòlegs» catalans, en especial, pel pes de l'«exotisme» i per la seva actitud vers el treball etnogràfic de base. Però, al mateix temps, també es va indicar la necessitat de respectar el treball dels antropòlegs.

- * Necessitat que en els plans d'estudi s'integrin les matèries i les referències al patrimoni etnològic.

- * Interpel·lació a l'Administració de quines mesures concretes articularà davant les mancances i peticions de folkloristes i antropòlegs per poder treballar conjuntament, ja que el marc de consens entre aquests col·lectius és molt ampli.

A la sessió de la tarda es va desenvolupar una taula rodona, coordinada per Josep Bargalló, i que va portar per títol *Etnologia Catalana: Perspectives*, en la qual van participar Josep Martí, Xavier Orriols, Salvador Palomar, Joan Prat, Josefina Roma i Ignasi Roviró. Els aspectes més destacats de cada una d'aquestes interven-

Taula rodona («Etnologia catalana: perspectives»)
 D'esquerra a dreta: Josep Martí, Xavier Orriols, Salvador Palomar, Josep Bargalló, Joan Prat, Josefina Roma. Fotografia: Joan Grau

cions van ser els següents:

* Josep Martí: en primer lloc, va indicar la necessitat d'harmonitzar teoria i pràctica, i també que s'hauria de fer un notable esforç en el camp de la interdisciplinarietat. També va assenyalar la necessitat de l'ús social de l'Antropologia, la qual cosa comporta un respecte vers la cultura específica d'un poble per entendre la cultura del país i ajudar-la a evolucionar, ja que no tota herència és positiva.

* Xavier Orriols: el primer punt de la seva reflexió va estar centrat entorn al tema següent: l'Etnologia ha de ser vista com a mitjà o com a fi? En aquest sentit, va indicar l'escassa comunicació entre els diferents estaments. En aquest sentit, va reclamar una major valoració dels «savis de poble» o estudiosos locals. Així mateix, considerarà, entorn al fet de la crisi de «voluntariat» que en aquest moment viu aquest àmbit d'estudi. Per això va dir que era molt necessari crear infraestructures però lleis, poques.

* Salvador Palomar: va demanar: 1) La continuïtat d'«Ethnographica». 2) La creació d'una xarxa de contactes per tal de generar un procés interactiu i també fer una planificació descentralitzada. 3) Discriminació de les subvencions amb criteris clars. Així, va dir que s'ha d'anar vers la realització de convenis. Va finalitzar remarcant que «les institucions han de posar els mitjans i els estudiosos, el coneixement».

* Joan Prat: es va centrar en la necessitat de definir i de clarificar àmbits i camps d'estudi i treball. Assenyala també que «hi ha professionals excel·lents i vocacionals excel·lents» i a la inversa. Per això va expressar el seu escepticisme en quant a la jerarquia entre antropòlegs i folkloristes.

* Josefina Roma: va iniciar la seva exposició assenyalant que existeix una manca de coordinació d'esforços, la qual cosa es converteix en una rêmora per a la recerca i la difusió. Aquesta és la glòria i la misèria del treball etnològic: multiplicitat d'esforços, multitud de capelletes, descobriments continuats de «mediterranis»...

Indicà que es critica que es reculli però existeix una falta del treball de recollir. S'ha de recollir i analitzar però sempre s'ha de tenir una perspectiva oberta a la dinàmica de la cultura, a les noves formes que emergeixen. Així, va indicar la necessitat d'iniciar estudis, per exemple, entorn a les cultures suburbials.

* Ignasi Roviró: va considerar que s'havia de trencar la imatge de la recerca folklòrica observada com una «arxivística folklòrica». Avui, existeix una necessitat d'estudi de les manifestacions actuals, de les transformacions del folklore, observat com una eina de comunicació.

Aquesta part de la jornada finalitzà amb una intervenció de Josep Mañà indicant que, possiblement, ens trobem en un moment en el qual la ma-

teixa Etnologia s'ha de reinventar. Insistí que cal coordinació, creació d'infraestructures, etc.

La sessió de la tarda finalitzà amb una darrera taula rodona, coordinada per Josep Mañà. Abans d'iniciar-se el debat, Josep Mañà llegí una comunicació que Jordi Pablo va adreçar a l'assemblea. Els aspectes més destacats d'aquesta van ser:

* Cansament i decensís per la política i la poca concreció de molts dels anhels i propostes sorgides arran del Primer Congrés de Cultura Tradicional i Popular.

* Crítica al cultisme del títol de la Jornada.

* Crítica a l'actitud corporativa del món acadèmic.

* Necessitat de valoració de les aportacions autodidàctiques.

* Necessitat d'estudiar amb òptica avantguardista i interdisciplinària la cultura popular.

En el debat, Ll. Prats assenyala com la recerca ha de revertir, necessàriament, sobre la mateixa població estudiada. Així mateix, B. Moya indicà la necessitat de recuperar el material del CERCUP; J. M. Fericgla, la creació d'una federació d'entitats i centres i Ll. Calvo, la creació d'un full «relacional» per tal de potenciar la comunicació entre els diferents col·lectius i recercadors. Per la seva banda, J. Mañà va dir que s'havia de tenir molta cura estètica quan es presentin treballs, i també que la feina etnogràfica s'ha de fer amb rigor. També va incidir en el fet que tot el col·lectiu s'ha de plantejar, de forma molt seriosa, quina incidència té l'Etnologia Catalana en el medi cultural actual. Per cloure la seva intervenció assenyala la necessitat de la continuïtat d'«Ethnographica» amb, per exemple, te-

mes monogràfics.

D'altres aportacions —les quals es podrien considerar com conclusions generals— van incidir sobre:

* Petició de creació d'una subdirecció general específica del patrimoni etnològic encaminada a elaborar i coordinar una política clara i coherent en aquest àmbit, la qual cosa facilitaria tasques com: planificació, recerca, conservació, estudi, pràctica, restitució i divulgació, etc.

* Necessitat que l'Administració escolti els criteris i els suggeriments dels interessats a l'hora d'elaborar la política en aquest àmbit.

* Necessitat que es destini un pressupost suficient per portar endavant aquesta tasca.

L'acte el va cloure la Sra. G. d'Armengol, qui va exposar el compromís per part de la institució de govern de vetllar pel tema i en aquest sentit, a l'igual que abans ja ho havia assenyalat el Sr. A. Anguela, presentà algunes de les iniciatives que es volen endegar: creació del Centre per a la Promoció i Difusió de la Cultura Tradicional i Popular, endegar la iniciativa de la *Revista d'Etnologia de Catalunya*, l'elaboració d'un full bimensual Informatiu i de contacte, el compromís d'organització de trobades periòdiques. En el moment de redactar aquesta crònica és necessari recalcar que alguns d'aquests compromisos ja han estat acceptats, alguns d'ells ja en funcionament: és el cas del RIDEC, de la *Revista d'Etnologia de Catalunya* i de l'aprovació pel Parlament de Catalunya de la *Llei de Foment i Protecció de la Cultura Popular i Tradicional i l'Associacionisme Cultural*.